

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
שמות
טבת ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חקירה יסודית בגדר 'גדולה עבירה לשמה' – כגון לפני מתן תורה, או לאחר מתן תורה במקרים מסויימים וכדו' – האם זאת חובה או מצוה, או רק היתר וכו'. ואם שייך להימנע מכך. ראייה מפרשתנו (שמות) לגבי הספק דלעיל, מן האמור לגבי פרעה זי'אמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחיה. ויאמר אליהן מלך מצרים וגו', שאמרו חז"ל כי פרעה תבען לדבר עבירה, ולא נתבעו. ביאור המלה 'צמעות' שבנוסח מא כבר וכו', שאומרים על פרעה בליל הסדר. המשך הראיה לגבי הספק דלעיל, וחילוק מרן שליט"א בין המילדות לבין יעל ואסתר. שקלא וטריא בעניין השאלה האם אומרים 'גדולה עבירה לשמה' כאשר נהנים מן העבירה, ותשובה לשלמה לגבי אסתר, האם היתה אשתו של מרדכי או שלא, הרחבה בעניין שאין לומר 'מדרשים חלוקים', וישוב מרן שליט"א לשאלה דלעיל לגבי אסתר. תשובה לשואל כיצד יתכן שעלו לרגל מתימן לירושלם בימי בית המקדש השני תוך ארבעה ימים. בשבח פירסום תמונת משה רבינו במדבר סיני, בחוברת שערי יצחק האחרונה. וכן בהוספת נספחים לחוברת, הקשורים לימי השובבי"ם. שאלות ותשובות.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 625

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש ע"י ידידנו ר' אריאל בן יוסף נהרי הלוי הי"ו, לחזרה בתשובה שלימה, בריאות הנפש ובריאות הגוף, נחת דקדושה ופרנסה טובה. בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפוצה למוסדות יד מהרי"ץ. להצלחת ולרפואת אמו מרת בתיה בת יחיא שתחי', וחמותו מרת צביה בת יוסף שתחי' למשפחת בוטא. ונו"ב רחל הודיה בת יוסף שתחי' למשפחת שמחי. והנכדה שירה בת אב"ה שתחי'. וכן לרפואת רחמים בן חביב שיחי' למשפחת תמר, שחולה במחלה הנוראה ל"א. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח רפו"ש לצריכים רפואה בקרוב, וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו ר' אריאל בן יוסף נהרי הלוי הי"ו, לחזרה בתשובה שלימה, בריאות הנפש ובריאות הגוף, נחת דקדושה ופרנסה טובה. בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפיעה למוסדות יד מהרי"ץ.

להצלחת ולרפואת אמו מרת בתיה בת יחיא שתחי', וחמותו מרת צביה בת יוסף שתחי' למשפחת בוטא. ונו"ב רחל הודיה בת יוסף שתחי' למשפחת שמחי. והנכדה שירה בת אב"ה שתחי'.

וכן לרפואת רחמים בן חביב שיחי' למשפחת תמר, שחולה במחלה הנוראה ל"א.

ישנם כאן הרבה בקשות, הרבה דברים שצריכים רחמים מרובים, ובכך תענו 'אמן' בכוונה שלימה. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח רפו"ש לצריכים רפואה בקרוב, וימלא כל משאלות ליבו וליבם וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

חקירה יסודית בגדר 'גדולה עבירה לשמה' – כגון לפני מתן תורה, או לאחר מתן תורה במקרים מסויימים וכדו' – האם זאת חובה או מצוה, או רק היתר וכו'. ואם שייך להימנע מכך.

אנחנו מדברים בשיעורים האחרונים, בעניין 'גדולה עבירה לשמה'. התחלנו בכך, נכנסנו לנושא הזה, מתוך העניין שבמעשה חנוכה.

בנושא הזה, נלע"ד שצריכים לשאול שאלה גדולה, חקירה יסודית בעניין 'גדולה עבירה לשמה'. אמנם לא ניכנס כעת לשאלה, האם הדבר שייך בזמנינו או שלא, אלא עכ"פ מתי שזה שייך, או לפני מתן תורה, או לאחר מתן תורה במצבים מסויימים – אולי בהמשך יהיה ברור יותר מתי שייך לומר זאת גם בזמנינו, משהו מסויים לגבי 'עבירה לשמה', לפי אלה האומרים ששייך דבר כזה – או לפי אלו האומרים כך לגבי חומרות שאינן מעיקר הדין. השאלה היא, האם זהו היתר, או שזאת מצוה. דהיינו, האם 'מותר' לעשות עבירה לשמה, או ש'מצוה' לעשות אותה. או יותר מזה, אפילו 'חובה' לעשות אותה.

בכדי שנבין את ההגדרה טוב, חייבים אנו לתת תשובה לשאלה הזאת.

לכאורה, מתוך הסברא, קשה להגיד שזאת חובה. גם מלשון חז"ל, 'גדולה עבירה לשמה',

משמע שמשבחים זאת. אבל אילו היתה חובה לעשות עבירה לשמה, היה צריך לכתוב זאת בסגנון יותר חזק. כאן רק משבחים, שעשו טוב. כמרכן השאלה, אם נאמר שזאת מצוה, האם זו מצוה חיובית, או שאם עושים זאת, אזי מקיימים מצוה. אם תעשה, תעשה. ואם לא עשית, לא נורא.

כי ישנם דברים, כמו בפסח, לאכול מצה בכל שבעה ימי הפסח. זאת אינה חובה. החובה היא, לאכול מצה בליל פסח. מי שבכל ימות הפסח לא ירצה לאכול מצה, הוא לא חייב. רק לא חמץ. כמו שאחז"ל כי אכילת מצה בז' ימי הפסח, היא רשות. אבל בכל זאת אם הוא אוכל מצה, הוא מקיים בכך מצוה. ולפי דעת החזקוני והגר"א וסיצ"ת, הוא אפילו מקיים בכך מצוה מן התורה. אבל, התורה לא מחייבת. אם אתה עושה זאת, קיימת מצוה, ברם אינך חייב ב'קום עשה' כך, כי החיוב לאכול מצה הוא רק בליל פסח, כמו שלומדים מן הפסוק 'בערב תאכלו מצות'. כמו כן לגבי חג סוכות, אם אדם יאכל בתוך הסוכה דברים שאינם חייבים בסוכה, אזי בודאי שהוא קיים מצוה, אבל אינו חייב בכך.

אם כן צריכים להגדיר, מהו בדיוק עניין 'גדולה עבירה לשמה'.

אולי בעצם יש לשאול כאן עוד שאלה, אם האדם שעומד בפניו העניין הזה, יבוא לשאול האם לעשות זאת, או שלא? כגון, יעל עם סיסרא, אם היה מצב שהיא היתה יכולה לשאול את גדולי ישראל. מה יגידו לה? תעשי? או אל תעשי? או שלא יענו לה? כמו העניין של זמרי, כתוב שאם פינחס היה בא לשאול, לא היו מורים לו זאת, כי העניין שקנאים פוגעים בו, זוהי 'הלכה ואין מורין כן'. אם עשית, עשית. אבל אנחנו לא נאמר לך לעשות.

ראיתי לחכם אחד בזמנינו [ספר יד פשוטה על הרמב"ם אהבה ב' פרק רביעי עמ' תרכ"ה], שאצלו פשוט שבית-דין לא יתירו זאת.

הוא כותב כך, נראה לפענ"ד הדבר ברור, שכאן בגלל שהוא מתחייב בנפשו, הרי זה כמו

שערי יצחק – השיעור השבועי

מרדכי ובת דינו, כפי שכתב הנודע ביהודה [תניינא, יו"ד סי' קס"א], שזאת הוראה של מרדכי ובית דינו, ואולי זה ברוח הקודש.

ראיה מפרשתנו (שמות) לגבי הספק דלעיל, מן האמור לגבי פרעה זיאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחיה. ויאמר אליהן מלך מצרים וגו', שאמרו חז"ל כי פרעה תבען לדבר עבירה, ולא נתבעו.

אבל יש לנו ראיה לגבי הדבר הזה, מפרשת השבוע [שמות].

פרעה הרשע, אומר למילדות [שמות א', ט"ז-י"ז] וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכֶן אֶת הָעֶבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא וְהַמַּתָּן אִתּוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחִיָּה. וּתִירְאֵן הַמַּיְלֵדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיךָ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲסִינָן אֶת הַיְלָדִים. מה הפירוש, ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים? אומרת הגמרא במסכת סוטה ודף י"א ע"ב, מלמד שתבען לדבר עבירה. והראיה היא, כי להן מבעי ליה. למה כתוב, אליהן? מפרש רש"י, כי זהו לשון ביאה, כמו לבוא אליה. כך מובא בגמרא, וכן בשמות רבה. וישנם כאלה האומרים, שהדיוק אינו מן המלים הללו, אלא זאת כמו גזירה שוה, 'כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיךָ' – וַיְהִי כִּדְבַרְהָ אֵל יוֹסֵף' [בראשית ל"ט, י"ז]. מה שם זהו עניין של עבירה, גם כאן זהו עניין של עבירה. כך מובא בפסיקתא זוטרתא, הנקראת בשם לקח טוב. כמו כן ישנה לשון כזאת בגמרא מסכת כתובות [דף י"ג ע"א], לגבי קראוה מדברת עם אחד, ישנו מד"א שם בגמרא הסובר כי הכוונה לדבר עבירה. התורה שלנו מדברת בלשון נקיה, אבל לשון 'דיבור' זה גם כולל נבעלה.

פרעה, היה רשע גדול. ערמומי. לפי מ"ש בספר באר מים חיים [פרשת שמות, עמ' ק"ד], פרעה היה רמאי. מצד אחד, הוא עושה את הגזירה הזאת, ומצד שני הוא אומר, אם תישמעו לי, אזי אעלים עיני. העיקר שישמעו בקולו לדבר עבירה. עוד מעט נראה זאת בספר באר מים חיים.

[נזיר דף כ"ג ע"ב] שאמר רב נחמן בר יצחק, גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה עייש"ה. ואילו באת יעל אשת חבר הקיני להימלך בבית דין, ודאי היו מורין לה לא להפקיר את עצמה. אבל אחר שעשתה לשם שמים, 'תבורך מנשים יעל'.

אם יעל הצדקת היתה מרימה טלפון ושואלת, הרב, מותר או אסור? הרי היה צריך לתת לה תשובה בתוך רגע. מה נענה לה? מה היינו עונים? לדבריו, היו אומרים לה שאסור.

הוא הדין בכל מקום שעומדת לפני אדם עבירה לעשות, ברור שמורין לא לעשות. ולא עוד, אלא שאם הבחירה היא בין ייהרג שהוא מתחייב בנפשו, ליהרג, או מרין לו שיודה, שהרי אין זה אלא דיבור בלבד, ואם ייהרג עובר עבירה גדולה ומתחייב בנפשו וכו'. יעו"ש הנושא שהוא מדבר עליו.

נראה לי תמוה, לבוא ולהגיד שביה"ד יגידו לה שהדבר אסור. אינני חושב שזה נכון. והראיה, ממרדכי היהודי אשר אמר לאסתר שכן. הרי אסתר אמרה למרדכי [אסתר ד', ט"ז] וְכַאֲשֶׁר אָבְדָתִי אָבְדָתִי, הדבר היה בידיעת מרדכי, ועל פי מרדכי. אדרבה, מרדכי עודד אותה לכך.

למרות שבעצם לכאורה עדיין לא כלו כל הקיצין, הרי מרדכי טען עליה [שם שם, י"ד] כִּי אִם הִתְרַשׁ תִּתְחַרְשִׁי בְּעַת הַזֹּאת – אִם אֵת לֹא תַעֲשִׂי כְּלוּם – רִיחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵת וּבֵית אָבִיךָ תֵּאבְדוּ. דהיינו, הקב"ה יציל אותנו. לא חסרות דרכים, ממקום אחר. הראב"ע אומר, כי זאת הפעם היחידה, שבה רמוז שם השם במגילת אסתר. הרי שם השם, אינו נזכר במגילה. אבל 'ממקום אחר', זה הקדוש ברוך הוא. ידוע כי הקב"ה נקרא מקום, לפי שהוא מקומו של העולם, ואין העולם מקומו. אולם גם לפי הפשט, ישנן דרכים אחרות להינצל.

אם כן, לא חייב להיות, שההצלה תלויה בה. אבל בכל זאת, מרדכי משכנע אותה, שזהו מה שהיא צריכה לעשות. רואים מכך, זהו דבר מפורש, כי זאת היתה הוראה של בית דין,

ביאור המלה 'צמעות' שבנוסח מא כבר וכו', שאומרים על פרעה בליל הסדר.

רק נקדים, ברצוני להזכיר לכם, בליל הסדר, הילדים אומרים את נוסח 'מא כבר', **מא כבר הדה אליה מן גמיע אליאלי. כרגו גדודינא ואבאינא, מן מצר בית אלעבודיה. מא פאנו יפעלו. פאנו יבלטו אתבן פלבן, ואלבן פתבן. למן. לפרעה אלרשע אלגמור, אלדי ראסה סאע אצמעות, ופמה סאע מנק אתנור.**

דהיינו, הראש שלו הוא כמו 'צמעות', ופיו כמו 'מנק אתנור'. כולם יודעים, מה זה 'מנק אתנור'. מי שמכיר את הטבון התימני, שאופים עליו צלוף וכדו', יש לו בצד למטה, מקום שמשם מוציאים את האפר. זה נקרא, 'עין התנור', כפי שמוזכר במשנה במסכת כלים [פרק ח' משנה ז']. יש לו עין, פתח, שמשם מוציאים את האפר, וכן בשביל ללבות את האש, ע"י שיכנס משם אויר. א"כ אנחנו אומרים, שהפה שלו גדול, כמו ה'מנק' שלתנור. כי הרחיב פיו ולשונו, לומר מי י"י אשר אשמע בקולו וגו'.

אבל מה הפירוש, שראשו כמו 'סאע אצמעות'? יש מאלה שתירגמו את נוסח 'מא כבר' בספרים, תירגמו שזאת מפלצת. שהראש שלו כמו מפלצת. ויש שאמרו, שזהו מגדל. אבל תירגמו זאת בהשערה, אף אחד לא יודע בדיוק, כי המלה 'צמעות' כמעט ואינה משומשת, לא יודעים מה פירוש המלה הזאת. יותר נכון, יש לה פירושים במילונים שלהם, שלא מתאימים לענייננו. לכן, תירגמו לפי העניין.

השבוע התקשר אלי משהו חבאני, ואמר לי, ראיתי שהרב שליט"א כתב בהגדה של פסח 'פרי עץ חיים' [דף רס"ג], שלא יודעים מה בדיוק פירוש המלה 'אצמעות'. לא ידוע בבירור. אבל תדע לך, שאצלינו החבאנים, קוראים לעטלף בשם 'צ'עמר. א"כ כנראה זהו 'אצמעות', רק שהמלה הסתרסה והשתנתה.

אמרתי, אשריו ואשרי חלקו. חושבני כי אם זה כך, ואכן נתברר גם ממקורות אחרים, שאכן זהו השימוש שלהם, אזי העניין כבר ברור.

אעפ"י שבדרך כלל, לעטלף לא קוראים בערבית כך, אלא 'כפאש'. גם רס"ג בתפסיר אומר כך [בפרשת שמיני]. אבל הרי ישנם גם הרבה מינים של עטלפים, יכול להיות שזהו שם של מין מסויים.

בכל אופן כעת מובן, כי עשו את הראש של פרעה, כמו הראש של עטלף, שראשו קטן לעומת גופו. הכנפיים שלו גדולות, וראשו קטן. ולא עוד אלא שגם ראשו הפוך. ביום שהוא ישן ונתלה כלפי מעלה.

בקיצור, רוצים לצחוק על פרעה, להלעיג עליו, כי מצד אחד יש לו פה גדול, אבל הראש שלו קטן וכו', זה משהו משונה ומוזר. רצו לעשות ממנו לעג וקלס, לגנות אותו. ולא עוד, אלא שזה חרוזים, 'רשע אלגמור' 'צמעות', 'תנור'.

חושבני כי כנראה זהו הפירוש האמיתי. זהו אינו סתם פירוש מתוך השערה, אלא מתוך ידיעה.

שאלה מהקהל: לא רק עטלף ראשו קטן, והלא שאר עופות ראשיהם קטנים יותר.

תשובת מרן שליט"א: יש. אבל עכ"פ העטלף ביחס לגופו, היחס נראה משונה, וגם דומה לעכבר וכו'.

המשך הראיה לגבי הספק דלעיל, וחילוק מרן שליט"א בין המילדות לבין יעל ואסתר.

בכל אופן, הבאר מים חיים [בפרשתנו, אות י"ז] מבאר, מהו העניין הזה, שתבען פרעה לדבר עבירה. הוא מביא את הגמרא בסוטה [שם], וכותב בזה"ל, וצריך להבין דברי קדשם בזה, כי מה שייכות עניין זה לכאן? מה פתאום מסבירים, שתבען לדבר עבירה, עניין שאין לו קשר ל'אם בן הוא והמיתן אותו'?

והנראה, כי אמרו חז"ל [נזיר דף כ"ג ע"ב] גדולה עבירה לשמה וכו', ממה דכתיב תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך וגו' עד בין רגליה כרע שכב נפל וגו'. מאן נשים באהל? שרה רבקה רחל וכו' ע"כ.

הרי שאף גילוי עריות, שהוא אחד מג' העבירות שדינם ביהרג ואל יעבור, מ"מ להצלת נפשות רבות מישראל, מותר לאשה למסור עצמה

להן לחוש להצלת נפשות ישראל. פרעה שואל, למה לא? הרי הדבר מותר, בשביל להציל נפשות. כדאי לכן. והשנית, הוסיפו לעשות הרע להחיות את הילדים. וזה לפלא, שלא ישמעו דבריו, לא לזה ולא לזה. כי על כל פנים אחת משתי אלה היה להן לעשות.

ועל זה השיבוהו, ותאמרן וגו' כי לא כנשים וגו' כי חיות הנה וגו'. כלומר הנה פִּדְיִן עשינו בזה ובוזה, אחרי שהעבריות אינן צריכות כלל למילדות, נמצא שאין זה בידנו כלל להמית או להחיות, ועל כן היה אסור להם בדין התורה להתרצות אליו ברצון ח"ו, אחר שאין בזה פיקוח נפש ישראל וכו'.

הן ענו לו, תשמע, הדבר אינו בידינו, כי לא כנשים המצריות העבריות. אתה חושב שהצלת עם ישראל תלויה בזה, אבל הן בכלל לא קוראות למילדות. הן יולדות לבדן, בלי מילדת. [אף כי כך מפורש בדברי חז"ל וכמה מפרשים, אבל פשטיה דקרא בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו, לא משמע כך. וכוונת פרעה היתה שהמילדות יהיו בעת הלידה, כדי שימיתו אז את הבן בערמה, וכאילו מת מעצמו, מה שלא יוכלו לעשות לאחר מכן. איתמר]. אם כן, זה כבר אסור מן הדין, כעת זאת ודאי עבירה. אתה לא צודק, הדבר אסור לנו, כי זה לא פיקוח נפש.

בהמשך הוא מסביר, כי בשלב הראשון, הקב"ה עשה את הנס הזה, שכבר לא קראו למילדות. תמיד הן אכן קראו למילדות, אבל מאחרי הגזירה הזאת, הדבר נשתנה, ואז כבר לא קראו למילדות. לכן הן אמרו לפרעה, מכיון שכבר לא קוראים לנו, אזי כבר אין שום היתר. זאת החכמה שלהן.

ולזה אמר הכתוב, וייטב אלהים למילדות. כלומר שהיטיב עמן הטבת עצמן, שלא יצטרכו ליבעל לבקנכר חלילה. ובמה היתה טובה הזו. אמר, כי וירב העם ויעצמו מאוד, שהעם נתרבה בעצמם ונתעצמו מאוד, בלתי שום הצטרפות חיה להולידן להשפיר ולנקות אותן, כי אלהי אברהם היה בעזרם והרבם כביכול בכבודו

למשכבהערל, בכדי להציל את ישראל, ואף מצוה היא, כאמרם גדולה עבירה לשמה וכו'. וגם ראייה מאסתר המלכה, שאמרה וכאשר אבדתי אבדתי, ואמרו חז"ל [מגילה דף ט"ז ע"ב] כאשר אבדתי מבית אבא, אובד ממך, שעד עתה באונס ועכשיו ברצון. הרי שנכנסה ברצון למשכב הגוי, בשביל הצלת נפשות ישראל. ואמנם אפשר זה דווקא באשה, לפי שקרקע עולם היא, אבל באיש יאסר זה, וכמ"ש בתוספות נזיר שם. ועכ"פ באשה ודאי מותר.

וע"כ סבר פרעה בדעתו, כי ודאי כאשר יהיה תובען לדבר עבירה, ישמעו לו, כדי שעי"ז ימצאו חן בעיניו, ולא יעשה להם דבר אם לא ישמעו לגזירתו, ויצילו בזה נפשות רבות מישראל. דהיינו, הוא יתעלם מכך. לא יעניש אותן.

תשמעו איזה מחוכם היה פרעה הרשע הזה. מצד אחד הוא גוזר גזירה, ומצד שני הוא אומר שאם ישמעו בקולו אזי הוא יוותר. פרעה היה בטוח, שאם הוא מציע להם כזאת הצעה, להציל נפשות מישראל – אמנם יעל ואסתר עדיין לא היו – אבל כנראה הוא מבין שזאת סיבה, להתיר את העבירה ושישמעו בקולו. הוא היה בטוח, שהצדקניות האלה ישמעו לו. אבל שפרה ופועה, לא נתבעו. חס ושלום. מה פתאום שישמעו לו.

ואכן הן ברוב צדקתם לא חפצו בזה, כי מסרו נפשיהו על קדושת השם, וקיבלו על עצמן מה שיעשה פרעה עמהן, והן לא ישמעו אליו. למרות שתגזור גזירות, מה שתעניש אותנו, אנחנו לא שומעות בקולך. לא לזה ולא לזה. לא נהרוג את הילדים בלידה, וגם בקולך לדבר עבירה אנחנו לא שומעים. או שבטחו בה' שיצילים למען שמו, וכאשר היה בסופן וכו'.

ויקרא וגו' ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן וגו'. ולכאורה לא היה צריך כי אם לומר להן מדוע תחיינן את הילדים וגו' בלבד, ומה זה כפל דבריו לומר מדוע עשיתן וגו' ותחיינן וגו'. ואמנם כי בשתים שאלן. אחת, מדוע עשיתן הדבר הזה, שלא נתבעו לדבר שתבען, שהיה

אבל אפשר לוותר עליה. אני לא רוצה את המצוה הזאת, למרות שזאת מצוה.

אינני יודע, איך להסביר הדק היטב, אבל אני אומר לפי המהלך שלו. הפסוק בא להגיד, כי אולי תחשוב שהן עשו טעות, והן כן היו צריכות לשמוע לו, בא הפסוק ואומר, לא. הראיה, שהקב"ה הטיב, גם למילדות – שמצד אחד לא היו צריכות להיכשל, ומצד שני – את הבעיני שעל ידיהן נגרם ח"ו פיקוח נפש, הדבר הסתדר. הן לא עשו, שח"ו ע"י זה יהיה פיקוח נפש לעם ישראל.

רואים, שאם האדם מגיע ח"ו למצב של גדולה עבירה לשמה, למרות שישנה אפשרות שכן, אבל הוא יכול להימנע. אם כן, פשטנו חלק מן השאלה, שזה בודאי לא חובה, וגם המצוה הזאת, אתה יכול לא לקיים.

שאלה מהקהל: הא כיצד אם ישמעו המילדות לפרעה שיעלים עין, כי לא יתכן שיעלים עינו, אחרי מה שאמרו לו אצטגניניו שעתיד להיוולד בן שיושיע את ישראל. הן ידעו שהוא חושש מההתרבות של בני ישראל.

תשובת מרן שליט"א: הכלל הוא כשיצר הרע ער, השכל ישן, כמ"ש במנחה בלולה פר' וישב. כשגוברת על אדם תאוותו, הוא מאבד את השכל. ויש לו גם כנראה תירוץ, שפעמים רבות האצטגנינים טועים, לא מדייקים, כידוע. אז הוא יסמוך על כך.

*

ישנו מקום נוסף [בפרשת עקב, דברים ז' כ"ז] שהוא מדבר על כך. שם בספר באר מים חיים. הוא אומר, בשביל מה אני צריך לטמא את נפשי. נכון שיש בזה 'עניינים', אבל אני לא רוצה להתלכלך. אכן העבירה הזאת היא 'לשמה', אבל בסך הכל זהו פגם מסויים. כך לפי המהלך שלו.

הוא מביא גמרא במסכת מגילה [דף כ"ח ע"א], שרבי זירא אמר, מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. לכאורה, מה הפירוש? וכי בביתו הוא לא הקפיד, ובחוץ הוא כן הקפיד?

ובעצמו כחול אשר על שפת הים. וממילא נכללה בזה הטובה השנייה, שלא יצטרכו להרוג הילדים. ופרעה לא יהיה לו עליהן שום פתחון פה, אחרי שאינן נמצאות שם כלל בעת ההולדה. וזה שאמר הכתוב, ויהי כי יראו וגו' ויעש להם בתים.

כי הנה באמת יעל אשת חבר הקיני מסרה נפשה למשכב-הגוי, ועשתה לשם ה', עד שנאמר עליה [שופטים ה', כ"ד] מנשים באוהל תבורך, כי גדולה עבירה לשמה ממצוה וכו' [נזיר כ"ג:] כנאמר למעלה.

נמצא לכאורה, אפשר לא יפה עשו המילדות בזה במה שלא רצו לעשות עבירה לשמה. ואמנם זה אינו. כי הלא המה בשתים עשו. שלא נתבעו לדבר עבירה, ואף על פי כן לא המיתו את הילדים. אדרבה עוד ותחיין את הילדים, שהיו מספקות להם מים ומזון, כמאמר חז"ל [סוטה י"א:].

כי אף שכתבנו בפסוק שלפני זה, שלא היו צריכים כלל למילדות, וכמאמר חז"ל, היה נראה כי זה היה אחר נסיון המילדות, שלא חפצו לשמוע אל פרעה, ומסרו נפשן על נפשות ישראל להחיותם שלא ברצונו. אז הביט האל הטוב, אל טוב-מעשיהן, והיטיב עמהן, לשלוח מלאך משמי מרום במקומן, בכדי שלא יהיה לפרעה פתחון פה עליהן.

ועל כן, אחר שנקראו אל פרעה, השיבו, כי חיות הנה. ולא אמרו כן תכף בעת צוית פרעה וראיתם על האבנים וגו'. והבין כי נכון הוא.

ובזה ודאי עשו המילדות בטוב, שמסרו נפשן, ולא רצו לעבור את פי ה'. ולזה אמר הכתוב שם, מנשים באוהל תבורך. דוקא מאלו הנשים שנקראו אוהל, והן האמהות, שנאמר בכולן אוהל. כמו בשרה, הנה באוהל, וכן בכולן. והן עשו מצוה שלא לשמה, במה שנתנו שפחתן לאישן, הכל כדאיתא בתוספות שם.

לפי דבריו יוצא, שבעצם כאשר פרעה תובע אותן, הן היו במצב כמו יעל ואסתר, כי זה להציל נפשות, אבל הן לא הסכימו. משמע מדבריו, שהדבר אינו חובה. זאת אמנם מצוה,

אמרם ז"ל [עבודה זרה ה.]. כל העובר עבירה אחת, מלפפתו וכו' ר' אליעזר אומר קשורה בו ככלב.

נכון ש'גדולה עבירה לשמה', אבל אני לא רוצה.

והוא הדין כל מדה רעה שנקשרת ונדבקת בלב, וקשה לפרוש הימנה. ועל כן לא נתדבק בה כלל, כי אם מהשפה ולחוץ. ולא כנסה בלבו. כי היה מתיירא שלא יעשנה אף שלא במקום מצוה. על דרך אמרם ז"ל [יבמות כ'] קדש עצמך במותר לך. וזהו שאמר כאן, ולא תביא תועבה אל 'ביתך'. כל דבר המתועב, אף אם נצרך לפעמים לאחוז במקצתה לשם מצוה, לא תביא אותה אל 'ביתך' הפנימי. כי אם נהוג בה מהשפה ולחוץ.

שוב הפעם, רואים לפי דבריו, כי נכון שגדולה עבירה לשמה, אבל בסך הכל אתה קצת מתלכלך מכך, ירדת מדרגה בגלל זה, והדבר אינו רצוי. לפי דבריו יוצא, ששייך לוותר על המצוה הזאת, של 'גדולה עבירה לשמה'.

שאלה מהקהל: לא הבנת, הלא התועלת היא גם כשכועס רק לפנים, ומה יוסיף אם יכעס גם בלב, והרי אין ניכר אם הוא כועס רק לפנים ולא בלב?

תשובת מרן שליט"א: אפשר אולי לענות, כי לפעמים כשהכעס הוא רק חיצוני, עלול שיורגש שזה לא אמיתי. אבל א"צ להגיע לכך. כי הרי רבי זירא מסביר בזה, שבזכות כך האריך ימים, משמע שלא טוב היה אם היה כועס בלב. שאלו אותו, במה הארכת ימים, ועל זה ענה מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני וכו'. ולא עוד אלא שדבר זה הזכיר ראשון. ובפרט שמימי לא הקפיד בתוך ביתו. אף פעם. ש"מ שזה מזיק. ואת זה בא הבאר מים חיים לתרץ.

*

בכל אופן, כך לפי דבריו.

ברם חושבני, כי בכל אופן נדון דידן הוא שונה. דהיינו, יש חילוק בין עניין המילדות, לבין

לכן הוא מביא פירוש, ש'בתוך ביתי' היינו, שהכעס שלו לא היה פנימי. הכעס היה רק חיצוני. אבל 'בתוך ביתי', דהיינו בלב, לא כעסתי. אני רק מראה פנים כועסות, זועפות, כאשר הייתי צריך להראות שאני כועס, על משהו לא בסדר. זהו כפי שהרמב"ם כותב בהלכות דעות [פ"ב הל"ג], וז"ל, אם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, כדי לייסרם, ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו, והוא אינו כועס עכ"ל.

תראה את הכעס כלפי חוץ, אבל בליבך תישאר רגוע. אתה עושה זאת רק בכדי לאיים, שיראו שאתה מקפיד, שלא יחזרו על השגיאה הזאת עוד הפעם.

וז"ל ספר באר מים חיים [שם], ופירשו המפרשים בתוך ביתי, בתוך פנימיות גופי. כי ודאי לא ימלט שלא יהיה צריך לפעמים למדת הקפדנות והכעס, לעבודת ה', להנהיג את ביתו בדרך ארץ ויראת שמים. ולהזהירם בשמירות הצריכות בבית.

ואך כי זה, הכל היה מבחוץ. שלפנים, היה מראה מדת הכעס לכעוס עליהם לעשות כרצונו, בדבר הנוגע לעבודת ה'. אבל בלבו, לא היה בו שום בחינת קפדנות כלל וכלל.

הגם שאמרו חז"ל [ברכות ס"ג] 'בכל דרכיך דעהו' אפילו לדבר עבירה, ואמרו [נזיר כ"ג]: גדולה עבירה לשמה. ונמצא שהיה מותר לכעוס בעוברי רצונו לשם שמים באמת.

מדוע הדבר אסור? למה שלא אקפיד גם בתוך הלב? אמנם זאת עבירה, אבל המטרה היא לשם שמים, הוא כועס עליהם למשל מכיון שחיללו שבת, לדוגמא, בלי כוונה. א"כ שלא יזלזלו. או אם עשו משהו לא ראוי, אני כועס, למה שלא אקפיד?

אלא הוא אומר, אף על פי כן לא רצה להכניס בלבו מדה רעה, שלא תדבק בפנימיות נפשו, ותסרך לפעמים אף שלא במקום מצוה. כי נודע

העניין של יעל ואסתר. כי לכאורה, א"כ איך הצדקניות האלה – יעל ואסתר – הסכימו לכך? הרי התלכלכתם בעבירה, כי בסה"כ ישנו פגם מסויים. לפי דבריו. גם הגמרא [ביבמות קיג]. אומרת, שזו רעה אצל הצדיקים, 'שדי בה זוהמא'. רואים שיש בזה פגם מסויים, אי אפשר לצאת מזה נקי לגמרי. אם כן, למה הצדקניות האלה כן הסכימו, והמילדות לא הסכימו?

על כן, אני חושב שישנו הבדל גדול. לגבי פרעה, הוא היה רשע גדול, כך הוא אמר להן, אם אתן תשמעו בקולי אזי אעלים עין מהגזירה. אם תחיו את הילדים, לא נורא, אני אשב בשקט. ככה הוא רק אומר. אבל אחרי שיעשה מה שיעשה, הוא יחזור בו. אי אפשר לסמוך על המלה שלו. תהיה עבירה, אבל לא תהיה הצלה. אבל לגבי יעל ואסתר, זאת הצלה קרובה לודאי. כי מה שהן עשו, זה לא תלוי במישהו אחר, אלא בהן, וכל הסיכויים שהן יצליחו ושתהיה הצלה. לכן בנ"ד, לגבי פרעה, אפשר לדחות את הראיה. אין קשר בין הדברים.

שקלא וטריא בעניין השאלה האם אומרים 'גדולה עבירה לשמה' כאשר נהנים מן העבירה, ותשובה לקושיית הגר"י סלנטר כיצד אם נהנים זה 'לשמה'.

לגבי המובא במעשה חנוכה, תירצנו ואמרנו בס"ד כי למרות שלכאורה זהו איסור כרת, אולם ההיתר היה מצד 'גדולה עבירה לשמה'.

בכך הסברתי, למה לא השמטתי זאת בספר שמן למאור, כי ישנו איזה צד היתר. אמנם הדבר אינו פשוט, אבל בכך יובן עכ"פ קצת העניין הזה. שלא ישאר תמוה. והבאנו שכתוב בגמרא במסכת נזיר [כג:]: וכן במסכת יבמות [דף קי"ג] לגבי יעל, הגמרא שם שואלת, 'זהא קא מתהניא מעבירה? והגמרא מתרצת, לא, היא לא נהנתה מן העבירה, 'טובתן של רשעים, רעה היא אצל הצדיקים'. ליעל הצדקת, לא היה שום צד של הנאה בכל העניין הזה. אם כן לכאורה רואים, שכל ההיתר של גדולה עבירה לשמה, זהו רק כשאין הנאה מהעבירה.

ונשאלה השאלה, וכי אפשר להגיד על עם ישראל, בזמן החשמונאים, שלא נהנו מהעבירה? הרי המדובר לפחות על עשרות אנשים, או אולי מאות אנשים, ואיננו יודעים למשך כמה זמן. אם כן, איך אפשר היה להתיר זאת? בשלמא יעל, היתה צדיקה מיוחדת, אבל כאן מדברים על סתם כל המון ישראל. כמו כן, נשאלה השאלה, ומה עם האישי?

ותירצנו זאת בס"ד, כי 'גדולה עבירה לשמה' זה לא דבר התלוי בכך, שדוקא אם לא נהנים. אלא זה מותר אפילו שנהנים, אם המטרה היא לשם שמים. כי ישנו מצב, שהאדם אינו יכול שלא ליהנות, אבל בסה"כ לא זה מה שהוא חפץ, הוא לא רוצה את ההנאה. התכלית היא טובה, ומה שנהנים באמצע, אין ברירה. יש מושג בגמרא פסחים דף מ"ב, הנאה הבאה לאדם בעל כרחו. הוא בן אדם, לא מלאך, אבל סוף סוף המטרה היא טובה. וזהו העיקר. ולגבי שאלת הגמרא, זה רק למה הפסוק משבח את יעל, 'תבורך מנשים', 'מנשים באהל תבורך', למה משבחים אותה כל כך? בסדר, הדבר מותר, אבל לשבח אותה? על כך צריכים את התירוץ, שהיא לא נהנתה מהעבירה. בלי זה, לא היו משבחים אותה, אולם הדבר היה מותר.

לאחר שאמרתי את הדברים, בינותי בספרים, וראיתי שישנם בכך חילוקי דעות. מצד אחד, רבי ישראל סלנטר זצ"ל אומר בדיוק ההיפך, כי זהו תנאי.

בספר מדרגת האדם ומאמר ראשון, לסבא מנובהרדוק זצ"ל, הוא מדבר על דברים שהיו בדור שלו, שאנשים כנראה מצאו היתרים מצד 'גדולה עבירה לשמה'. המדובר שם כנראה, על אנשים אשר הלכו ל'השכלה'.

הוא מגדיר את הדבר בזה"ל, 'מחבר את התורה עם ההשכלה'. היתה אז ירידה רוחנית בעוה"ר, זאת התקופה שלפני השואה באירופה, שלצערינו רבים התחברו לגויים. בתקופה ההיא, מעמד התורה כ"כ ירד, שהיתה בושה להיות בחור ישיבה. גם היה קשה להם

אין כאן לשמה, ואנו צריכין להיות עבירה לשם מצוה דוקא, ואז גדולה עבירה לשמה, אבל לא עבירה לשם עבירה. וכיון דקמתהניא, הרי הוא עבירה לשם עבירה, ואין כאן לשמה.

לפי דבריו, מה שאמרנו אינו מתאים. לא יכול להיות.

בהמשך הוא כותב כך, כי אם נשאל את מי שנפגוש מן המבקשים התועים, מדוע הוא מתאים לשיטה זאת ולדרך זה, לחבר התורה עם ההשכלה, או גבוה יותר, מדוע הוא מחבר התורה עם שיקול דעתו הקדום המעורב עם מדותיו והרגליו. יענה לנו, כי אמנם יודע אני כי הוא מפריע גדול אל התורה והשלימות האמיתי, אבל בלא זה הוא יותר גרוע, כי בזה ובזה נקל יותר להישאר על גשר של ברזל, או בדרך יגיע אל השלימות. הוא אומר, אני יודע שזה מפריע, אבל אם לא אעשה זאת יהיה יותר גרוע, ככה אני יכול להישאר בתלם. אבל הוא מאריך על כך, ומוכיח שזה שטיות, הם טועים בשיקול דעת שלהם.

ויש לו ראייה מן התורה, שגם עבירה מותר, אם היא לשמה. ודן את מה שמחבר אל התורה אף שהיא עבירה, ורואה בחוש כי ההוה הוא רצון ושביר, אבל הוא לשמה, כדי שישאר גם בעתיד אצל התורה.

אמנם אם נתבונן היטב בזה, נמצא כי גם על העבירה לשמה של יעל, פריך הגמ' והא קמתהניא מעבירה, ואין זה עבירה לשם מצוה אלא עבירה לשם עבירה, ואיך עשתה הדבר הזה? ומשני, טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים וכו'.

נמצא כי לולא היתה אצלה טובה המעשה הזה, לא היתה רשאה לעשות הדבר הזה כלום, ואין זו עבירה לשמה, כי אז היה נקרא העבירה הזה עבירה לשם הנאה, ואסורה לעשות כן. ואימתי אמרו חז"ל כי גדולה עבירה לשמה, רק דוקא בלא הנאה כלל. וזה משני בגמ', שהיה בעצם רע לה המעשה הזה, ולא עשתה לשם הנאה, אלא לשם מצוה לבד. ולו הרגישה קצת הנאה, היתה מתרחקת מזה ודאי בלא שום ספק, כי אז

למצוא שידוכים. ולא פלא, שתראו אותם בדור ההוא, כבר בלי פיאות, למרות שמאידך תראו למשל את תמונת הנצי"ב עם פיאות עבות וארוכות וכו'. חוץ מן הגזירות של השלטון, מצב התורה ירד פלאים, אנשים התרחקו, ובעוה"ר בסופו של דבר באה השואה. השם ירחם. היתה התקרבות גדולה מאד, לתרבות אומות העולם.

הוא כותב שם כך, ובהיות האדם מערב וממאג גם שיקול דעתו, הקשור עם הרגליו, וכל העבר שלו – אתה לא יכול להשתחרר מכך, הוא מדבר מבחינה מוסרית – ומעכבהו לצאת מחדש כקטן שנולד, לחיות חיי תורה בלבד, ומפחד שמא יוזק על ידה ויאבד דבר מה, ומספק בעצמו שמא בדרך שלו והכרתו ישיג יותר קרוב את ההצלחה, הן בשאלות החיים הן בשאלות השלימות, או בדרך שלו, מובטח לו יותר שישאר אצל התורה, ונותן מקום להנשמע קודם הנעשה, סוף סוף יראה בחוש כי לא די שלא ישיג מה שרצה, והדרך שלו לא ישלם את תביעותיו, ולא ישיב את רעבונו, אלא עוד תקח ממנו.

כביכול, בדרך שלי, אני אשיג יותר, אצליח יותר. אני אהיה מצד אחד אצל התורה וכו'. והוא טוען לו, שהדבר אינו נכון, אתה ככה חושב, אבל בסופו של דבר לא נשאר כלום.

ועד כמה צריך האדם למסור אל התורה, שלא להתערב גם שכלו שמה. דבר זה הורונו חז"ל במאמרם, גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, מיעל. ופריך הגמ', והא קמתהניא מעבירה? ומשני, טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, שהטיל בה זוהמא.

ואמרו מרישס"ל זצ"ל – אני מבין, שזהו ראשי תיבות, מ'שם ר'בינו י'שראל ס'לנטר זצ"ל – שהקשה, מאי פריך והא קמתהניא מעבירה, והלא הקדימו גדולה עבירה לשמה, מאי חששא היא זו דקמתהניא, אעפ"כ גדולה עבירה לשמה.

וביאר שאלת המ"מ – כנראה צ"ל הגמרא – כי לכן פריך הגמ' והא קמתהניא, כיון שיש הנאה

היה אסור מן הדין לעשות כן. אין היתר כזה. הדבר אסור.

בהמשך הוא אומר, בכדי להראות לאדם שמדותיו הן שגורמות לו את ההחלטות הללו, תגיד, כאשר יש לך שני צדדים, למה אתה הולך רק לקולא? מדוע אף פעם אתה לא הולך לחומרא, אלא תמיד לצד הקולא? שמע מינה שזה בא מיצה"ר.

אלא ברור ומובן כי כל הדרך הזו, היא פעולת הנגיעה שבנו, שהאדם נוגע עם עצמו וְהַעֲבֵר שְׁלוֹ, ומורגל לרדוף אחרי רצונו, מזה נובע כל החשבונות והדרכים. אתה מבין, שהכל זה נגיעות עצמיות, כי אתה מחפש רק את התועלת שלך.

וכל הדרך להצדיק את הרשע ולהרשיע את הצדיק, הוא מפני שקמתהני מעבירה. והוא מופרך מן הדין, ומופרך מן המציאות.

מן הדין, אין כאן לשמה, יען כי הוא עבירה לשם הנאה. וגם במציאות, לא יגיע אל המבוקש שלו, כי יפסח על כל הסעיפים, וישאר קרח מכאן ומכאן. יען כי הנאה תנחה אותו, ולא השכל, וההנאות מוציאים את האדם מן העולם וכו'.

המה רחקו ללכת על הדרך הזו, מפני שעשה חשבונות רבים, איך יעשו עם העתיד, ולכן עשו פשרות בתורה. ועוד סברו, כי הפשרה היא אמיתית, והוא בגדר גדולה עבירה לשמה. לא כן הדבר. כל הפשרה הזאת, הוא רק מפני שקמתהני מעבירה, וכל עיקרו ויסודו הוא רק הנאה. וכיון שיסודו הוא הנאה, הוא בכלל מה שאמרו חז"ל, כך דרכו של יצר הרע וכו' וסופו שיכוף עליו את כל ההר.

ולכן בימי אחשורוש, כי הכירו מצד החסרון, וראו בחוש כי בדרכם אבדו כמעט קט כל חייהם, ורק התורה הצילתם, לכן קיימו וקיבלו. קיימו מה שקיבלו כבר, היינו הדרך של נעשה קודם לנשמע, נקי גם מהטעות של עבירה לשמה. כך הוא אומר.

אבל בסייעתא דשמיא, מצאתי וראיתי כי החיד"א כותב כמו הדרך שלנו, ופשוט לו

שהנאה זה לא מה שקובע. יכולה להיות הנאה, ובכל זאת גדולה עבירה לשמה.

החיד"א בס' אהבה דוד, מביא בשם הצמח דוד, זהו רבי יוסף דוד מסלוניקי, בעל שו"ת בית דוד, יש לו פירוש על התורה בשם 'צמח דוד', ובהפטרות בשלח הוא מביא בשם האר"י ז"ל, שיעל בעצם בפועל לא נכשלה במציאות, כי היא הכינה שידה במקומה. כמו אסתר. כך הוא מביא, בשם דרושי האר"י.

אבל הוא שואל על זה, אם כן מה הגמרא שואלת, 'זהא קא מתהניא מעבירה?' מי 'מתהניא מעבירה?' הרי זאת השידה, ולא היא. א"כ מה שאילת הגמרא? יש לו תירוץ על כך, וגם החיד"א רוצה לתרץ את השאלה הזאת. איך ליישב את הגמרא, עם האר"י? כיצד זה מסתדר? זאת שאלה נוספת בפני עצמה, לא אכנס אליה עכשיו, כי זהו נושא בפני עצמו.

בכל אופן, החיד"א שם כותב לאחר מכן תירוץ על השאלה הזאת. הוא מביא תחילה את תירוץ הצמח דוד, ודן עליו, וגם כשאמר תירוץ אחר, הוא שואל גם על כך, ולבסוף אומר החיד"א בזה"ל, נראה לי ליישב, דודאי יעל להצלת ישראל מסרה עצמה, להתיש כוחו ולהרגו ולבער קוץ מכאיב וסילון ממאיר מן העולם.

יעל ראתה, כי בעניין של סיסרא, צריך לאבד אותו מן העולם. אם לא, ח"ו זאת סכנה. אבל מה יהיה איתה? הרי היא תיאסר על בעלה?

ועלה על לבה, אפילו שתיאסר על בעלה, לא אֶפְפֶּת לה, להצלת ישראל. היא מוותרת, העיקר שכלל ישראל יינצלו. היא מוכנה.

והיא לא ידעה הנס המופלא הזה שיעשה לה הקב"ה, שתבא שידה ולא יגע בה. כיון שהמטרה שלה טובה, הקב"ה עשה לה נס וסייע.

והש"ס פריך לדעתה, שמסרה עצמה ממש להצלת ישראל, סוף סוף והא מתהניא מעבירה? זה לא על מה שהיה בפועל, אלא כך לפי 'הראש שלה'. הרי את לא ידעת שיהיה נס, את חשבת שהדבר מותר, ואפילו מצוה, א"כ

שערי יצחק – השיעור השבועי

לכן רש"י בא ומסביר לנו (במסכת נזיר שם), כלומר לשון מצוה. כאשר רש"י אומר 'כלומר' – וכן מפרשים אחרים – צריכים לדייק זאת. 'כלומר' היינו, 'כאילו אמר'. דהיינו, זה לא המלים, לפי המלים זהו אינו הפירוש, אלא צריך להגיד משהו קצת אחר. 'גדולה עבירה לשמה' – הפירוש הוא לשם מצוה. כביכול המלים אינן מדוייקות, אבל זוהי הכוונה. זהו 'כלומר', בא להגיד שזה לא בדיוק המשמעות של המלים, בהוראה המדוייקת שלהן, אלא משהו על יד זה.

בא בעל ספר באר שבע [במסכת הוריות שם] ואומר, כי לא נראה לו הפירוש הזה. אלא הכוונה היא, 'גדולה עבירה לשמה', היינו לשם השם. וז"ל, תימה, מה 'לשמה' שייך גבי עבירה? אדרבה, לא טוב הדבר, כשעושה עבירה לשמה. בשלמא גבי מצוה, שייך שפיר לשון לשמה.

כאשר אומרים 'מצוה לשמה', מבינים כי הכוונה לשם המצוה. כפי שאומרים, 'ללמוד תורה לשמה', דהיינו תורה לשם לימוד תורה, אל תחפש מטרות של כבוד ופרנסה וכדומה, אלא לשמה. לימוד לשם לימוד. אותו הדבר, מצוה לשמה. אבל עבירה לשמה, זה לא מתאים.

והנה רש"י ז"ל הרגיש בקושי הלשון, ופירש גדולה עבירה לשמה, כלומר לשם מצוה ע"כ. עם היות שפירש יפה המכוון – הגם שרש"י אמר פירוש מצויין – אבל קשה להלמו על הלשון, דמצוה מאן דכר שמיה? איפה מדובר כאן על מצוה? 'גדולה עבירה לשמה', ואתה אומר לי 'מצוה'? לא כתוב זאת.

ושמא יש לומר, כי דרך כינוי מדבר, ולא רצה לדבר כלפי מעלה, גדולה עבירה לשמו. חז"ל התחכמו, כי בעצם הכוונה היא ש'גדולה עבירה' לשם השם, אני עושה זאת מכיון שאני יודע שזה טוב, הקב"ה רוצה בכך, אז אני עושה את העבירה – לשמו יתברך. חז"ל דיברו, ב'כינוי'.

מה עם 'זהה מתהניא מעבירה'? שאלת הגמרא היא, לפי השיטה שלה, כי היא התכוונה להיות בעצמה, והיא חושבת שלמען הצלת כלל ישראל זה מותר ואפי' מצוה, א"כ השאלה היא כיצד היא עשתה זאת, 'זהה מתהניא מעבירה'? ומשני, טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, וליכא הנאה כלל. וכל זה למה שמסרה עצמה באמת לעבירה לשמה, וכמ"ש בנזיר דף כ"ג דיעל עשתה עבירה לשמה, וע"ז פריך והא קא מתהניא מעבירה? ואשכח שינויא – מה שהגמ' מתרצת, מצאה תירוץ לקושיא זו – דטובתן של רשעים, לרווחא דמילתא, לגלות צדקת יעל.

רוצים להגיד לך, תראה איזו צדקת יעל, באיזו מדריגה היא, כמו חצי מלאך, שאצלה בשבילה זה גרוע ורע. כך לפי מה שהיא חשבה. היא היתה מוכנה לזאת, וכך היתה צריכה להיות התוצאה.

ואין הכי נמי, דאפילו לא היה תירוץ זה, היא עשתה עבירה לשמה. אלא שטוב צדקתה ולבה ראה אלהים, והצילה לגמרי. וא"כ לא קשיא מהגמרא כלל.

בשורות האחרונות, החיד"א אומר בדיוק את המהלך כפי שאמרנו, כמו הדרך שלנו. כי בעצם, הדבר אינו תלוי בזה, גם אם היא היתה נהנית, הדבר היה מותר. אמנם אינני יודע, מדוע החיד"א היה צריך לומר זאת. כי בשביל הקושיא דלעיל, לכאורה הוא לא היה צריך להוסיף את זה. אבל עכ"פ הרווחנו מכך לעניינינו, שזה כפי השיטה שלנו.

אולם לכאורה, מה נעשה? הלוא רבי ישראל סלנטר, צועק שאלה גדולה. 'גדולה עבירה' – לשמה? אם נהנים, איפה ה'לשמה'? הרי זה לשם עבירה? על הקושיא הזאת, אנחנו צריכים לענות.

התשובה היא, בס"ד מצאתי תירוץ גם לשאלה הזאת, כי לכאורה זה לא פירוש המלים 'גדולה עבירה לשמה'. לפי פשטות המלים, 'עבירה לשמה' היינו, עבירה לשם עבירה. וכי מותר לעשות עבירה לשם עבירה?

כפי שאתם יודעים, ישנו לשון 'לכנות', כפי שכאשר ישנה לשון קללה – מכנים אותה. הגמרא במסכת שבועות [דף לו.] אומרת, פְּנָה. צריך לכנות. לא אומרים לנוכח לשון קללה. למשל, כאשר לומדים, אין אנו אומרים את לשון הפסוק [בראשית ג', י"ד] אָרֹר אֶתְּהָ מִפֶּל הַבְּהֵמָה, אלא 'ארור הוא מכל הבהמה'. וכן בהמשך הפסוק, עַל גַּחֲנֹךְ תִּלְךָ, אומרים 'על גחוננו ילך'. דהיינו, להסב את זה ועיין שלחן ערוך המקוצר סי' קס"ד סעיף י"ג. זה כמו, 'לישנא מעליא'. כפי שכתוב בפ' לך-לך לגבי אברהם אבינו, וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבְרָהָם [בראשית י"ז, כ"ב]. כמו שמצינו תיקון סופרים הוא זה. משנים את הלשון, כי לא מכובד ולא ראוי לומר כך כלפי הקב"ה. ואכמ"ל.

בנדון דידן, בעצם הכוונה היא, גדולה עבירה 'לשמו'. אם כן, יפה מאד, אנחנו יכולים להסתדר עם קושיית הגר"י סלנטר, כי הוא הלך לפי רש"י, וממילא הוא טוען כי אם נהנים אזי זאת עבירה, זה צריך להיות לשם מצוה ואתה לא מקיים מצוה אם אתה נהנה. אבל אם הכוונה היא לשם השם, אזי נכון שהוא נהנה, אבל בעצם אין לו ברירה, הוא לא מלאך, הוא בגדר אנוס, אולם המטרה היא לשם שמים. הדבר מסתדר כך.

אבל כנראה זה לא נוגע לנושא שדן בו בספר מדרגת האדם עצמו, ששם ישנם צדדים וחשבונות נוספים.

בספר איגרת האדם [מאמר החיובים, עמ' 202] הביא בשם שיחות מוסר [תשל"ב, מאמר כ"ז], כי לאחר שכתב דברי נפש החיים [הנ"ל] דלאחר שניתנה תורה אין לנו אלא מה שכתוב, וככל הנזכר. אחרי מתן תורה, אין 'גדולה עבירה לשמה'. והקשה ממה שאמרו ביעל אשת חבר הקיני 'גדולה עבירה לשמה', והרי היה זה לאחר מתן תורה. והשיב, שיש מקום להתיר עבירה לשמה, כאשר העבירה כולה 'לשמה' מוחלט ללא כל הנאה עצמית עכ"ד. הוא הולך כמו המהלך של הגר"ס, שההיתר דוקא מבלעדי הנאה.

אבל האמת היא, שהגר"ח מואלאזין בעצמו כבר שאל את השאלה הזאת, והוא תירץ אותה בצורה אחרת [כפי שהבאנו בשיעור הקודם, ויחי התשפ"ב]. על כן, לא חייבים להגיע לתירוץ שלו. הרי הגר"ח מואלאזין תירץ, ש'אשה קרקע עולם', וכן הוא הביא בשם האריז"ל שהיא היתה נשמה של חוה וכו'. כלומר, ספר מדרגת האדם מתירץ את הנפש החיים, כאשר בעל נפש החיים בעצמו תירץ תירוץ אחר.

בכל אופן, גם אם נגיד שישנה מחלוקת בכך, שישנן חילוקי דעות וכו', אבל אותו החכם שסידר את מעשה חנוכה, יכול לסבור כדעת החיד"א, כפי המהלך שאנחנו אמרנו. יש לנו תירוץ על השאלה. ואם ישנם חולקים בזה, בסדר, יש חולקים. הדבר אינו מפריע את המטרה, הישגנו.

בפרט שבנ"ד השאלה קשה עוד יותר, כי המטרה היתה הפוכה, כדי ליהנות. שכך מפורש שם, שאין אשה רוצה להישאר תחת בעלה בלא עונתה. ישתבח שמו לעד, שזיכנו לתירוץ זה, וכן יה"ר שיזכנו תמיד, יאיר עינינו במאור תורתו, אכ"ר.

השלמה לגבי אסתר, האם היתה אשתו של מרדכי או שלא, הרחבה בעניין שאין לומר 'מדרשים חלוקים', וישוב מרן שליט"א לשאלה דלעיל לגבי אסתר.

הבאנו [בשיעור הקודם] שישנן חילוקי דעות, האם אסתר היתה אשת איש, או שלא. בפשטות, כולם יודעים שאסתר היתה אשתו של מרדכי, כפי שמובא בגמרא [מגילה דף י"ג ע"א], לגבי הפסוק [אסתר ב', ז'] לְקַחְהָ מֶרְדֳּכִי לֹא לְבַת, תנא משום ר"מ, אל תקרי לבת, אלא לבית. וכן לגבי הפסוק [אסתר ד', ט"ז] וְכַאֲשֶׁר אָבְדָתִי אָבְדָתִי, כאשר אבדתי מבית אבא כך אובד ממך, עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון.

אבל הבאנו כי הרמב"ן [במלחמות בסוף פרק שמיני דמסכת סנהדרין] כותב, שהדבר אינו מוסכם. כי ישנן דעות, שהיא לא היתה אשתו של מרדכי. א"כ היא לא היתה באיסור אשת איש. לדבריו, הדבר תלוי במחלוקת של אב"י

שערי יצחק – השיעור השבועי

ויושבת בחיק מרדכי? כיצד הדבר יכול להיות?
אסתר המלכה, בארמון של אחשורוש, פתאום
צועדת והולכת למרדכי. וכי לא יפגשו אותה
ברחוב? לא ישאלו אותה, מה את עושה פה,
ולאן את הולכת? איך זה?

הדבר אינו מציאותי.

דאיך יתכן שתצא המלכה מחדרה ללכת לבית
אחר הליכה טבעית, ולא יכירו וירגישו בה? וכי
לא יראו אותה, וישאלו מאיפה באת ולאן את
הולכת? אבל לפי האריז"ל, הדבר מצויין. אף
אחד לא ראה אותה. כי היא נעלמה, זה לא
היא. ואפילו אחשורוש, לא תפס שהיא פתאום
נעלמה.

אך נראה ודאי, שהיא היתה הולכת בדרך נס
בהתעלמות, שלא תתראה לפני שום גברא.
וזה מוכרח להיות על ידי שם המפורש. ולא
תשתמש בשם מפורש להנאתה. אמנם היא לא
היתה הולכת לבית מרדכי בנס, אלא רק בעת
שהיא רואה דאחשורוש רוצה לשמש עמה אחר
החיבוק, דאז היא מוכרחת להשתמש בשם
המפורש כדי להביא השידה במקומה, אז
באותו שם המפורש שמזכרת בעבור השידה
עושה בו פועל שני, שתהיה היא נעלמת מכל
בריה, שאז היא רואה ואינה נראית. באותו שם
המפורש בעצמו, היא פועלת עוד פעולה. ישנן
שתי פעולות. א' יש שידה במקומה ובמראה
המדוייק שלה, ב' שהיא לא נראית והיא
נעלמת.

ושתי פעולות אלו, של מראה השידה ושל
התעלמות שלה, נעשים בבת־אחת בהזכרת
שם מפורש אחד, וזה מוכרח להיות. שאם תביא
השידה והיא לא תתעלם, נמצא אחשורוש
רואה שתי נשים לפניו, ומה יאמר על זאת! אם
היא תישאר, אחשורוש יראה פתאום שתיים,
אסתר ועוד שידה, אז אחשורוש יבין שישנה
כאן איזו הטעיה וכדו'. אבל ככה, היא
מתחלפת בן רגע, וזהו. אחשורוש חושב שזאת
אסתר, והיא נעלמת והולכת למרדכי. זה
הפירוש, 'עומדת מחיק אחשורוש והולכת
לחיקו של מרדכי', בשנייה אחת זה מתבצע.
הפלא ופלא.

ורבא בסוגיא שם, האם התירוץ מצד קרקע
עולם, או מצד הנאת עצמה. כך אומר הרמב"ן.

ישנה כאן מחלוקת, וצריכים להבין כיצד יתכן
להיות מחלוקת בדברים כאלה? האם היתה
אשת איש, או שלא? אם נגיד שישנם מדרשים
חלוקים, ניחא. אבל הדרך שלנו היא, שאין
דבר כזה מדרשים חלוקים. כל דברי חז"ל הם
אמת, הגם שאתה רואה סתירות, זה רק נראה
כך. עוד מעט נבסס זאת בל"נ.

הגרי"ח בספרו בן יהודע [מגילה שם], הביא את
הכתוב בספר הזוהר הקד', שאסתר השתמשה
בשידה. הוא אומר דבר נפלא. הרי הגמרא
אומרת, מלמד שהיתה עומדת מחיקו של
אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי,
הוא אומר על כך בזה"ל, אף על גב דכתבנו
לעיל בשם הזוהר ורבינו האר"י ז"ל דהשידה
היתה שוכבת עם אחשורוש, נראה לי בס"ד
מאחר דזה הענין של השידה אי אפשר לעשותו
אלא על ידי השבעה בשם מפורש, וכמו שכתב
רבינו האר"י ז"ל וכנזכר בעץ חיים, לכך לא
היתה עושה כן אלא בשעה שרוצה לשמש
עמה, דיש בזה הכרח משום איסור בעילה עם
הגוי דחמיר. אבל בשעה שאינו רוצה לשמש,
אלא רק היא שוכבת אצלו דהוה עביד חיבוק
ונישוק, לא היתה משתמשת בשם המפורש
להביא השידה שיחבקנה במקומה. ועם כל זה,
אחר שהיה עושה חיבוק היא טובלת, משום
נקיות בעלמא, כדי לישוב בחיקו של מרדכי. כי
הצדיק, אפילו אם ניתז עליו צינור מפיו של
רשע, נמאס בעיניו!

ודע אם נשכיל בדברים אלו, נמצא דברי הש"ס
ודברי רבינו האר"י ז"ל מכוונים היטב. והוא,
דקשה איך קאמר עומדת מחיק אחשורוש
ויושבת בחיק מרדכי, איך תבא אותה שעה
לבית מרדכי?

דהיינו, במלים הללו, מלמד שהיתה עומדת
וכו', חז"ל אמרו זאת ברמזים, אבל בעצם מי
שיודע את מה שהאר"י ז"ל אומר, הוא מבין
בדיוק, איך הדבר מדוייק ונכנס ונכלל במלים
האלה. כי מה הפירוש, 'עומדת מחיק אחשורוש

דברים כאלה, רק רבי יוסף חיים יכול לומר אותם. ממש נפלא.

על כן בהכרח שבאותו רגע ממש שנראית השידה, היה גופה של אסתר מתעלם. כי עושה הפונה של שם המפורש על שני דברים אלו בבת אחת. וכיון שנתעלמה, שאז היא רואה ואינה נראית, היא הולכת בהתעלמות זו לבית מרדכי, ויושבת בחיקו של מרדכי. אבל בזמן שאין אחשורוש רוצה לשמש עמה, שאז אינה מביאה השידה, ודאי לא תזכיר שם המפורש כדי שתתעלם ותלך לבית מרדכי. כי בעבור הנאתה בלבד, לא תרצה להשתמש בשם. בשביל שהיא רוצה ללכת לבקר אצל מרדכי, זאת לא סיבה להשתמש בשם המפורש. רק מתי שח"ו להציל את עצמה מעבירה.

ולכך דקדק בעל המאמר למנקט הכי מלמד שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי, שקשר שני דברים אלי ביחד, ולא אמר מלמד שטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי לא היתה נעשית אלא בזמן שהיא עומדת מחיקו של אחשורוש, שמוכרחת להשתמש בשם המפורש להביא השידה. ואפשר כי בחזרתה מבית מרדכי לבית המלך היתה משתמשת בשם כדי להתעלם בשביל סכנה, ואין לה הנאת הגוף בזה.

אם כן, שוב הפעם יש לנו את השאלה דלעיל, כי לפי הזוה"ק והאריז"ל היתה שידה, ומתאימים את דבריהם עם דברי הש"ס. מאידך בהרבה מהלכים שהמפרשים אומרים, הם מדברים לפי הפשט. כיצד הדבר מסתדר?

למעשה, כיון שהעניין שאסתר השתמשה בשידה, למרות שכך היא האמת, אבל העולם לא יודע מכך, כיון שהדבר היה מוסתר. בדורות לאחר מכן, זה התפרסם. אבל בזמנו, כל ישראל לא ידעו זאת, גם אסור היה לגלות ושידעו. אם כן, איזה היתר יכול להיות? ע"כ חייבים לתרץ זאת עפ"י הפשט. לכן כשהולכים במהלך עפ"י הפשט, צריכים לתרץ את זה כביכול. כי אסור לעשות מהלך שהציבור

יחשוב שנעשה כאן משהו נגד התורה, נגד ההלכה. לכן, חייבים ליישב זאת, בשני מהלכים. גם להגיד לך מהי האמת, מה אסתר עשתה, מצד אחד. וגם בפועל, מבחינה הלכתית, גם על הצד שכביכול היה משהו מציאותי בשטח. ע"כ צריכים לומר שני מהלכים כאלה.

*

לגבי העניין, שנראה כאילו ישנן חילוקי דעות, האם אסתר היתה אשתו של מרדכי, או שלא. כתוב במאמר של מה"ר חיים ויטאל זצ"ל, בשם 'פסיעותיו של אברהם אבינו' ואת ל"ו, בזה"ל, אוי לו למי שהוא מתגאה בעצמו – אם ח"ו בעצמו מתוך גאווה – ומחמת שאינו יודע לתרץ, אומר כי מדרשים חלוקים הם. וכן בכל מקום כיוצא בזה. שואלים אותו שאלה, כאן כתוב כך ושם כתוב אחרת, והוא עונה, 'מדרשים חלוקים'. אומר מהרח"ו, מה אתה מתבייש? תגיד שאתה לא יודע.

הוא כותב דברים קשים בזה"ל, ולא קרא כי לא דבר ריק הוא. ואין בדברי רז"ל ח"ו שום דבר לבטלה, והכל אמת ואמונה, ואוי להם לבריות מן עלבונה של תורה, כי אף כפי הפשט יש כח בשכל האדם לתרץ ליישב את המקראות כפי פשטן ולקיים דברי רז"ל, אין נפתל ואין עקש והם אמת.

ולא יחשבו הפשטנים, כי לבד על דרך הקבלה אפשר להעמיד המחלוקת. כביכול צריך לדעת, ככה או ככה. אין דבר כזה. לא רק עפ"י הסוד, אלא גם עפ"י הפשט. כי גם על דרך הפשט, הכל אמת ואמונה. כי ידעתי שיש כת שאינה רוצה להתעסק רק עד מקום שיד שכלו מגעת בפשטי התורה, ומרחיב פה ומאריך לשון על חכמת האמת. ויש שמתעסק בקבלה כפי דעתו בפשטי התורה, ושתי דיעות אלו המה נפסדות בתכלית ההפסד וכו'.

ואח"כ [באותו נ"ט] הוא כותב, וידעתי כי מי שלא ירצה לטרוח ליישב, יאמר דמדרשים חלוקים הם, וכבר אמרנו למעלה אות ל' דאין זו סברת חכמי האמת, אלא כולם הם דברי אלהים חיים. וכבר אמרתי, שאין מחלוקת במציאות וכו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נשואה, היא נאסרת עליו, אבל אם היא מגורשת אזי היא מותרת. למה הוא לא נתן לה גט? הרי אפשר לפתור את העניין הזה?

אומרים התוספות, שהוא לא יכל לעשות זאת. כי אם הוא היה נותן לה גט, הרי לגט צריכים עדים, א"כ העניין יכול להתפרסם לאנשים, ויתגלה ויוודע לאחשורוש שהיא אשתו של מרדכי.

ישנם מפרשים האומרים עוד, כיון שבשושן הבירה היו הרבה אנשים, אז אם תביא עדים, כגון יוסף בן שמעון, זה לא מספיק. כיון שהיא עיר גדולה, צריך לכתוב בחתימה יותר, כגון יוסף בן שמעון בן יעקב בן יהודה. צריכים להיות הרבה אנשים בזמן מתן הגט, שיתברר מי הם בדיוק, וממילא יהיה פרהסיא מכל העניין הזה.

הרשב"א בא ושואל, שהדבר עדיין אינו מתורץ. מה אתם אומרים? שהדבר יתפרסם? אפשר שיתן גט בכתב ידו. בלי עדים. תכתוב לה גט בכתב ידך, הרי את מגורשת ממני, וזהו. ככה לא יהיה פירסום. והרשב"א נשאר בשאלה.

בא הנודע ביהודה [וי"ד סימן קנ"ט] ואומר, שהרשב"א אמנם צודק, ומרדכי אכן גירש אותה בכתב ידו. אבל, מה זה יעזור? לגרש הוא יכול, אבל אח"כ, מה עם הקידושין? גט אפשר לכתוב בכתב יד, אבל להחזיר אותה אח"כ צריך חופה וקידושין, ודבר זה בודאי יתפרסם. לכן אסתר אמרה, זכאשר אבדתי אבדתי. נכון שלגרש אותי אפשר להסתדר, אבל אני כבר לא יכולה להתחתן איתך בחזרה, כי בקידושין בודאי שיהיה צריך עדים. בהמשך הוא מפלפל בכך.

בעל ישועות יעקב [באבן העזר סימן קע"ה סק"ג], אומר דבר מעניין. הוא מביא את קושיית התוספות, ואת דברי הרשב"א, והוא עונה על כך, מה זה יעזור? אמנם גט שאין עליו עדים, הוא אכן כשר, אבל רק מן התורה, ולא מדרבנן. בסדר, מן התורה, גט שנכתב בכתב יד – אם הבעל כותב את הגט בכתב ידו – הגט כשר. כפי שנאמר בתורה [דברים כ"ד, א'] **וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִיטָה וְנָתַן בְּיָדָהּ**. מן התורה, זה כשר.

גם בסידור האר"י של רבי שבתאי [דף קכ"ב] כתב כך, **אוי למי שמתגאה, ומחמת גאוה שאינו יודע, אומר שהמדרשים חלוקים זה על זה. כי כל דברי תורה, אין בהם נפתל ועיקש וכו' יעו"ש**. מקורו הוא מדברי מהר"ח דלעיל.

ישנם דברים רבים, שרואים לכאורה סתירות בדברי חז"ל. למשל, מי הרג את עשיו? במקום אחד כתוב, שיהודה הרג אותו, ובמקום אחר כתוב שחויים בן דן הרגו. כיצד ליישב זאת? כביכול, נראה סתירות, דברים הפוכים. אבל בחכמה ובעיון, מי שמבין, יכול לתרץ זאת. והרחבתי בס"ד בנפלאות מתורתך.

בספר נחלת יוסף ישנו פרק שלם [פרק כ"ג], הנקרא 'היתר הפלוגתות', בו הוא מביא בעשרים מאמרים מהש"ס שיש בהם מחלוקות, ומיישב אותן אחת לאחת. כיצד להסביר. למשל, האילן שאכל ממנו אדם הראשון, מה היה? ענבים? תאנים? חטים? ממש דברים נפלאים, איך ליישב זאת.

שאלה מהקהל: כאשר שואלים את הגר"ח קניבסקי לגבי סתירות למשל בדברי רש"י, הוא עונה 'מדרשים חלוקים'. הוא לא מתרץ אותם, אלא אומר שהמדרשים חלוקים.

תשובת מרן שליט"א: סוף סוף, ישנה דעה כזאת. כבר התוספות במסכת עירובין [דף ל"ח ע"ב ד"ה ואין] וביצה [דף ט"ל ע"א ד"ה ואין], ועוד מקומות, בנושאים דומים, ג"כ אומרים כך. אבל חכמי האמת אומרים, שהכל הוא אמיתי. לפקצ"ד הדבר יותר מתקבל על הדעת, כי חז"ל, הם אמת ודבריהם אמת. בכל אופן מהר"ח שכ' אוי למתגאה, לא התכוין עליו...

לעניינינו, אנחנו ג"כ צריכים לתרץ את הדבר הזה.

חושבני ליישב זאת, בסייעתא דשמיא.

התוספות במסכת מגילה [שם] שואלים, למה אסתר אומרת זכאשר אבדתי אבדתי, שעכשיו אני ברצון ונאסרת עליך? מהי הבעיאי? היא יכולה, שלא להיאסר עליו. אם מרדכי יגרש אותה, יתן לה גט, היא תהיה מגורשת, ואח"כ הוא יוכל להחזיר אותה. רק בתורת

אמנם ישנה מחלוקת בגמרא [גטין דף פ"ו] בין רבי מאיר לרבי אליעזר, האם עדי מסירה פְּרָתִי, או עדי חתימה כרתני. דהיינו, מי עושה את הגירושין? עדי החתימה, או עדי המסירה? אז יכול להיות, שהתנא הזה – המשנה הזאת האומרת שזה כשר – סוברת דלא כרבי מאיר ודלא כרבי אליעזר. אבל רש"י אומר, שאפילו לפי ר"מ הסובר שעדי חתימה כרתני, זה רק כאשר סופר כותב את הגט, כי בלי עדי חתימה לא נהיה 'כריתות'. זה לא גט. אולם כאשר הבעל בעצמו כותב את הגט, אין לך עדות גדולה מזו. הוא בעצמו כותב את הגט, לא צריך גם להביא עדים. הוא יותר טוב מעדי החתימה. ברם, כל זה מן התורה, אבל רבנן פסלו את הגט הזה, אפילו שהבעל כתב אותו בכתב ידו. והסיבה היא, שלא יבואו להחליף בכתב סופר. כלומר, אם תכשיר גט שהבעל כתב בלי עדים, האנשים יגידו שגם אם כתב אותו סופר זה כשר בלי עדים. לכן רבנן פסלו אותו.

בגמרא גטין [שם] מובאת המשנה, שלשה גיטין פסולין, ואם נשאת הולד כשר. כיון שמדין התורה, הגט הזה הוא כשר, ע"כ אם היא תינשא, הולד אינו ממזר. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, יש עליו עדים ואין בו זמן, יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, הרי אלו שלשה גיטין פסולין, ואם נשאת הולד כשר.

אומר רש"י [בד"ה ואם נשאת], כיון דכתב ידו הוא, וכתב ונתן קרינא ביה. ואע"ג דליכא עדי מסירה, כשר מדאורייתא. ומיהו רבנן פסלינהו, דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר. הלכך, לא תינשא. אסור להינשא בגט כזה. אם הבעל כתב גט ונתן לאשתו, אסור לה להתחתן. ואם ניסת, הולד כשר. אם יהיה לה ולד מהשני, הוא לא נחשב ממזר, כיון שמן התורה הגט הזה כשר. ודוקא כתב ידו. אבל כתב סופר ואין שם עד, הולד ממזר.

אומר הישועות יעקב, א"כ מה הרשב"א שואל, שמרדכי יכתוב לה גט בכתב ידו? הרי זה כשר רק מן התורה, אולם מדרבנן הוא פסול.

וזה לשונו שם, התוספות הקשו שם, אמאי לא גירשה מרדכי. ותירצו שהיה מתירא פן יודע

הדבר למלך. והקשה הרשב"א, הוי ליה לגרשה בגט שאין עליו עדים.

ואני אומר, אולי באמת גירשה בגט שאין עליו עדים, ומ"מ אסורה לו מדרבנן, דג' גטין פסולין. ובוזה לא קשיא מהך דאסתר גילוי עריות הוא ויהרג ואל יעבור, דהרי בעריה דרבנן קיי"ל דאף בגילוי עריות יעבור ואל יהרג, והדברים ברורים כשמש עכ"ל.

במלים אחרות, רואים שישנם כאן כמה צדדים. הישועות יעקב אומר כך, שרבנן פסלו את הגט הזה. יכול להיות, אינני יודע מתי נקבע הדין דרבנן הזה, האם הוא כבר היה בזמן מרדכי, כבר אז היתה החלטה של רבנן לפסול גט כזה מחשש טעות, שיבואו להתיר גם אם כתב אותו סופר. אולי בזמן מרדכי, עדיין לא נקבעה ההלכה הזאת, לפסול את הגט הזה. א"כ יכול להיות שמרדכי גירש אותה בסתר, ולא ידעו מכך. וכעת יש לנו כאן צדדים, האם היא אשת איש, או שאינה אשת איש. יכול להיות שהיא אשת איש, ויכול להיות שהיא לא אשת איש. ממילא כבר אין כאן סתירה במציאות, כי ישנם כאן דברים שלא התפרסמו, מה בדיוק נעשה. חושבני כי ישנו כאן כיוון ליישב, כי יש אפשרות להגיד שהיא נשואה, או שהיתה נשואה, או שהתגרשה, וא"כ איך החזירו אותה, רק מדרבנן זה פסול. כל הדעות כאן, יכולות להיות אמיתיות, ואלו ואלו דברי אלהים חיים. אין כאן 'מדרשים חלוקים' בעצמותם, כי יש אפשרות לכל הצדדים הללו.

יש מצבים של מגורשת מן התורה, אבל לא מדרבנן, א"כ יתכן שהכל מסתדר.

שאלה מהקהל: מהיכן הגיע המלך דריון? תשובת מרן שליט"א: מאסתר ואחשורוש, אבל זה היה אחרי כן. כנראה אכן הוא בן של שידה, הוא שד בדמות אדם. אבל אתה רואה, שהוא היה טוב, כי הוא התיר לבנות את בית המקדש.

המשך השאלה מהקהל: אבל שידה לא יכולה ללדת בכאדם?

תשובת מרן שליט"א: לא. כי גם השידה הזאת היא חלק מאסתר, כתוב שזאת הפרדה של

שערי יצחק – השיעור השבועי

בזה"ל, בזמן בית שני היו עולים לרגל מכאן ארץ התימן, כמו שמקובל בידינו. כי מכאן עד ירושלים תוב"ב ד' או ה' ימים. כך כתבו בשם מהר"י צעדי.

והבאתי גם בשם ספר קורא הדורות, שכתב בזה"ל, כל אותם השנים, ל"ז שנים משגלו, היו נכנסים מהשער שיצאו מדי שנה בשנה, לדרוש בשלום אחיהם שבירושלים, ולשלם נדריהם ונדבותם וקרבנותיהם, לזבוח לה' בעולות וחטאות וזבחי שלמים. עד שעלה נבוזראדן לצור על ירושלים שלוש שנים, וחשכו מלעלות לשם, וחרב הבית. וגלו לבבל, וישבו שם שבעים שנה. הדברים הובאו בחוברת שערי יצחק, מוצש"ק שופטים ובדף 12-13.

ואח"כ בשיעור מוצש"ק כי תבוא ובדף 16, הבאתי ממהרי"ץ זיע"א, שכתב בזה"ל, מקצת מהם באו לעיר צנעא, גלו מציון מכלל יופי וכו' מהלך כמו שלושה ימים וכו'. כאשר נבנה בית שני וכו' היו עולים לרגל, והיו חוזרים לבתיהם וכו'.

לפני כשבועיים, דיבר אתי על הנושא הזה ידידנו הרה"ג שמריהו יונה שליט"א, והוא התפלא, כיצד הדבר יכול להיות? כזה מרחק גדול, אפשר ללכת בארבעה או חמשה ימים?

בסופו של דבר, הוא שלח אלי מכתב בזה"ל, לכבוד מו"ר מרן שליט"א.

עשיתי בדיקה במפה, והמרחק בין תימן לארץ ישראל הוא 2200 ק"מ. ואם מהלך אדם בשעה הוא 5 ק"מ, ביממה של 20 שעות הליכה – כוונתו שאפילו נגזים ונגיד שמתוך הכ"ד שעות שביממה, ניתן לו ארבע שעות לישון, נשארו עשרים שעות – אפשר לילך 100 ק"מ. ב-21 יום, אפשר לילך המרחק הנ"ל.

לפי הנאמר, שהלכו ב-4 ימים, חייבים לומר שהיתה קפיצת הדרך. עכ"ל.

איך יתכן דבר כזה. כמובן, אם זאת קפיצת הדרך, אזי לא צריך גם ארבעה ימים, אפשר גם ארבע שניות. או ארבע דקות. אך לא ארבעה ימים. זאת השאלה שלו.

החלק הטוב מן הרע. זאת אומרת, ישנו כאן קצת ניצוץ, משהו. אבל הוא נחשב שד. ישנו דבר כזה, כמו שמובא במעשה ירושלמי, שהשדים נראים בדמות בני אדם. כיון שהשד הוא חצי בן אדם, הם מדברים וכו'. זהו המעשה של דיהון בן שלמון. אלו דברים מופלאים.

ישנם אפילו האומרים, שדריוש הוא בנו של מרדכי. אבל החיד"א אומר שהדבר אינו נכון, זאת טעות. ישנה דעה כזאת. אבל מה שבדרך כלל מקובל, שהוא בנה של אסתר, אחרי שהלכה לאחשורוש ברצון. הפשטנים מבינים, שזה מאחשורוש ואסתר, כרגיל. והמקובלים יודעים את הדברים שבסתר, שהדבר לא היה ולא נברא. כפי שאמרנו לעיל, צריכים ללכת על שני המהלכים.

המשך השאלה מהקהל: היא היתה צריכה להיראות הרה כל הזמן, כדי שיחשבו שזהו בְּנֵה?

תשובת מרן שליט"א: יפה. למה לא? היא יכולה לעשות את עצמה בהריון. אפשר להסתדר. ניתן לשים בלון... אבל האמת, שצריכים לבדוק את הדברים היטב במקורותיהם.

ראיתי כי גם בספר 'משנת רבי אהרן' להגר"א קוטלר זצ"ל, האריך על דברי הרמב"ן הללו, במלחמות שהבאנו לעיל, וכן בספר ליקוטי אורה הביא את הרמב"ן, אבל אולי לא אכנס לכך כעת, כי לא נשאר הרבה זמן, והנושא הזה הוא ארוך. על כן, אסיים בנושא אחר, ובל"נ בשיעור נוסף נשלים את החסר.

תשובה לשואל כיצד יתכן שעלו לרגל מתימן לירושלים בימי בית המקדש השני תוך ארבעה ימים. בזמנו ובשיעור מוצש"ק שופטים ומוצש"ק כי תבוא התשפ"א, הבאנו בס"ד דבר חידוש, שלא היה ידוע, כי אבותינו נע"ג בתימן, עלו לבית המקדש השני והקריבו קרבנות, ואפילו בבית הראשון, שהרי אבותינו יצאו אל הגלות עוד לפני חרבן בית ראשון. הבאנו שלשה מקורות, לגבי העניין הזה. אחד מהם, בשם מהר"ר יהודה צעדי זצ"ל, הכותב

לכאורה, זאת שאלה טובה.

ברם חושבני, כי אולי זה בגלל שחושבים שעולים לרגל דוקא ברגליים, אולם למעשה הדבר אינו נכון. לגבי עלייה לרגל – כתוב אמנם **שְׁלֹשׁ רְגָלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה** [שמות כ"ג, י"ד] – ברם לא חייב שתהיה דוקא ברגליים. מי שגר רחוק מירושלם, יכול לבוא ע"ג סוסים או גמלים.

בזמנינו בעז"ה כאשר יבנה בית המקדש, אפשר יהיה להגיע אפילו עם מטוס לירושלם, כפי שנאמר [ישעיהו ס', ח'] **מִי אֵלֶּה פָּעֵב תְּעוֹפִינָה וּבְיַנִּים אֶל אֶרְבֵּיתֵיהֶם**, אפילו מחוץ לארץ יהיה אפשר להגיע [עיין שיעור מוצש"ק ויגש התש"ע].

אמנם, הדבר אינו כ"כ פשוט, כי לדעת רבינו בחיי [פרשת משפטים], חובה לעלות ברגליים. הוא כותב בזה"ל, **אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם**, וכן הוא אומר [שיר השירים ז', ב'] **מֶה יִפּוּ פְּעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים בַּת נָדִיב**. אבל כבר דנים בכך כמה מפרשים, לגבי דברי רבינו בחיי הללו.

אולם עכ"פ ישנן ראיות מפורשות מהגמרא, שעלו בסוסים ובפרדים. כגון בגמרא פסחים [דף צ"ד], לגבי השאלה מה זה 'בדרך רחוקה', כי פסח שני שעושים בי"ד אייר, איך עולים? מה המרחק? מה זה בדרך רחוקה? אומרת הגמרא, **מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ**.

דהיינו, מעיר מודיעים עד ירושלם, זה מהלך חמש עשרה מילין. א"כ כמו ממודיעים עד ירושלם, וכמדתה לכל רוח, לכל צד אותו המרחק, זה נחשב 'דרך רחוקה'. מה יהיה, אם ע"י סוסים ופרדים, הוא יכול להספיק להגיע? התשובה היא, שזה לא נחשב. אפילו שהוא יכול להגיע בסוסים ובפרדים, אם ברגליו אינו יכול להגיע, הוא נדחה לפסח שני.

רואים במפורש מדברי הגמרא, שמותר לעלות בסוסים ובפרדים. וכן בירושלמי [פסחים פ"ז הל"ד] כתוב, **ורבנן אמרי, עשירים היו, ובבהמות היו עולין**. וכן במדרש תהלים, לגבי הפסוק [תהלים מ"ב, ה'] **כִּי אֶעְבֹּר בְּסֶף אַרְדִּים עַד בֵּית אֱלֹהִים**. מה הפירוש, 'בסך'? אומר

המדרש, **שעולין לרגלים לראות פניך בסקפטיות (כמו סוכה)**. דהיינו עגלות מחופות, להגן מרוח ומגשם. רואים בחז"ל, שהדבר אפשרי.

אולם מצד שני, הרי כתוב בגמ' חגיגה [דף ב' ע"ב] וברמב"ם [פ"ב מהלכות חגיגה הל"א] שמי שהוא חולה או חיגר או זקן, הוא פטור מלעלות לרגל, כיון שהוא לא יכול לעלות. לכאורה, שיעלה ע"ג סוס או בהמה. למה הוא פטור?

התשובה לענ"ד היא, כי אכן נכון, אבל בדין זה של שלוש רגלים, ישנו משהו למדני. אפשר לעלות ע"ג מרכבות וסוסים, אבל הדין הזה תלוי ברגליים. מי שאינו יכול לעלות ברגליו, אפילו שע"י בהמות הוא יכול, הוא פטור מכך.

מצאתי בס"ד שהדבר כתוב כבר במפורש במאירי [חגיגה דף ב' ע"א], **מ"מ לא אמרה תורה שהיכול לעלות ברגליו לא ירכב בבהמה**. אלא שמי שאינו יכול לעלות ברגליו, יהא פטור.

מה שהינך חייב, זהו לעלות ברגליים. בבהמה, זה מותר. אבל אם אתה לא יכול ברגליים, אתה פטור אפילו שיש לך אפשרות אחרת. זהו דבר אחד.

דבר שני, גם בנ"ד, הגרי"ח בשו"ת תורה לשמה [סימן מ'] אומר דבר מבריק, לגבי הנושא הזה. איך אומרים, **מִי פְּהָחֶכֶם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּדָבָר** [קהלת ח', א']. לדבריו, עד ירושלם, אפשר לבוא בסוסים ובפרדים. אבל קרוב לירושלם, צריך ללכת ברגל.

זה אגב מה שהוא דן שם, לגבי אדם עשיר מכובד ההולך לבית הכנסת, יש לו מרחק חצי שעה ללכת ברגל, אבל לא מכובד עברו ללכת כ"כ הרבה, הדבר בזיון בשבילו. מצד שני, יש שכר פסיעות. וז"ל, **אם יש בזה מצוה שילך דוקא ברגליו ולא ירכב, או דילמא רוכב כמהלך חד הוא**, וגם ברכיבתו מקיים מצות **הילוך לבית הכנסת**.

הוא דן על כך באריכות, מה העשיר הזה צריך לעשות. אפילו שאותו עשיר מסוגל ויכול ללכת ברגליו, אין לו טירחא, רק שלא נעים לו. ותוך כדי הדברים, הוא עובר אל הנושא דידן,

שערי יצחק – השיעור השבועי

התמונה במקורה, היא גדולה, רואים היטב ממש גם את הפנים. כפי שאמרת, לא כְּהִתָּה עֵינֵינוּ וְלֹא נָס לַחֲהַ [דברים ל"ד, ז]. רואים בתמונה את משה רבינו, אם זהו משה רבינו, והוכחה קצת כי יש לו מטה בידו, כפי שנאמר [שמות ד', י"ז] וְאֵת הַמֶּטֶה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ וְגו'. זה משהו שמסמל את משה רבינו.

בתמונה שבחוברת, שזה רק בגווני שחור ולבן, לא רואים זאת בבירור, אבל אפשר אולי להבין שזה מטה. בתמונה הצבעונית, רואים זאת יותר בבירור. הפנים שלו ממש סמוקות, כנראה אלו חולות המדבר, היוצרות משהו כזה ורוד על הפנים. ממש לא נס ליחה, בלי קמטים, פנים חלקות ומאירות ממש. וכפי שאמרנו, את הפיאות אי אפשר לראות, כי יש לו גלימה. [מרן שליט"א מראה את התמונה לציבור משתתפי השיעור]. זהו פרופיל, חצי פנים השמאליות, משקיף על ארץ ישראל, שומר עליה, כנראה זה בבחינת [דברים י"א, י"ב] תִּמְיֵד עֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׂנֵה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה.

כנראה שיש לנו שמירה טובה מכל אויבנו. ברוך ה', זאת ממש סייעתא דשמיא. יישר כוחו של הרב שילה, שפירסם את התמונה הזאת, לזכות את הרבים. חושבני שמצוה לעורר את מי שהוא בעה"ב של זה, שיפיצו את התמונה המקורית הצבעונית, בכדי לחזק את האנשים ולקרב אותם לתורה, להחזירם בתשובה לאבינו שבשמים, כי זהו דבר מדהים. ומי יודע, מה יש עוד? אלו גילויים קטנים, בודאי שיגלו עוד הרבה דברים. אבל בנתיים, יש לנו את הדבר הזה. השם ברוך הוא יזכנו.

*

בנוסף לכך, שם ישנו דבר חדש-ישן, אלו הנספחים שצורפו לחוברת הנ"ל, עניינים הקשורים לימי השובבי"ם. הרי ישנם כאלה, שבימים האלה מחזקים את העניין של הלכות טהרה. אמנם עניין ימי השובבי"ם, הוא לחזק את ענייני הקדושה, אבל ישנו נושא של טהרה – שהוא 'על יד' זה – ומשתמשים בכך גם להרבות טהרה בעם ישראל. אשריהם ישראל.

והוא כותב [בסוף ד"ה הנה] כך, משמע כי אפילו העליה לרגל, שהוא מקום רחוק וטרחה הרבה, אפילו הכי היו מדקדקים ללכת ברגליהם. והגם שבודאי הרחוקים הרבה ביותר, היו רוכבים. עם כל זה נראה, כאשר הגיעו סמוך לירושלם, היו הולכים ברגליהם. א"כ יש לנו תירוץ נוסף.

יוצא שישנם שני תירוצים. אפשר להיכנס אפילו לירושלם בסוסים ובפרדים, וכדומה. ורק כאשר מגיעים להר הבית, ירד וילך ברגליו. רק שהדין תלוי, במי שיכול ללכת ברגליו. כי אם הוא לא יכול ברגליים, הוא פטור אפילו שיכול לבוא ע"ג בהמה וכדומה. או לפי הגר"ח, קרוב לירושלם תרד, ואז תיכנס לירושלם ברגלך.

חושבני, כי ה"ה בנ"ד. אמנם לשון מהרי"ץ הוא, 'מהלך' שלשה ימים, אבל אולי הדבר אינו מדויק, כי אין הכוונה ממש הליכה ברגליים. כנראה עלו מתימן במשך שלושה ארבעה ימים, ע"ג סוסים או גמלים. ביררתי את העניין, ונודע לי שסוס או גמל יכולים לרוץ 50-60 קמ"ש. אז אם תעשו חשבון, תראו שהדבר בהחלט אפשרי. דהיינו, צ"ל שזה לא 'מהלך' ברגליים, אלא שהלכו עם סוסים או גמלים, ואולי החליפו אותם בדרך, דהיינו בבית מלון וכו'. נמצא כי אפשר להגיע בתוך ארבעה חמישה ימים. לא ברגליים. כפי שאמרנו, שלא חייבים לעלות ברגליים דוקא, וכך אפשר להגיע בתוך שלושה או ארבעה ימים.

בשבח פירסום תמונת משה רבינו במדבר סיני,

בחוברת שערי יצחק האחרונה. וכן בהוספת נספחים לחוברת, הקשורים לימי השובבי"ם.

ברוך ה'. הרב שילה הי"ו עשה לנו הפתעה.

דיברנו [בסוף השיעור הקודם] לגבי המשתקף בהר סיני, פנים של זקן – שכנראה זהו משה רבינו ע"ה, לפי כל הסימנים. אמנם התמונה במקור היא צבעונית, והיא ממש מרהיבה, מפליא ומרגש לראות את זה.

זהו צילום של לויין ממרחק עשרים אלף ק"מ. וכאשר הוא הביא לי את החוברת 'שערי יצחק', אחרי גמר הדפסתה, פתאום אני רואה שיש את התמונה הזאת.

יש לכך על מה לסמוך, אם כי זאת אינה המטרה העיקרית של ימי השובבי"ם, אבל זהו ג"כ נושא שחשוב לחזק אותו.

בחוברת שערי יצחק האחרונה, נוסף לוח חזרה להלכות הללו, מתוך שלחן ערוך המקוצר, ומהספר קדושת ישראל. חשוב מאד, שהאדם יבחן את ידיעותיו, וישנן את ההלכות האלו.

כמרבך, נוסף אח"כ גם עניין מעלת ימי השובבי"ם וכו', כל עניין התעניות וכו', שיעור הפדיון, דברים שמועילים מאד, ועוד. הרבה פרטים, המסודרים כאן להלכה ולמעשה.

יישר כוחו, זהו זיכוי הרבים גדול מאד. אַשְׁרֵי אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן אָדָם יִחְזִיק בָּהּ וְיִשְׁעִיהוּ נִוּ, ב'.

שאלות ותשובות.

מרן שליט"א פונה לציבור: האם עוד מישהו רוצה לשאול משהו? הכל ברור? אין שאלות, או הערות? לפעמים ישנה תועלת מהשאלות, להשלים דברים שהחסרתי בשיעור, אבל כעת המצב שאין ברירה, כי בהקלטה פנימית שהתחדשה מקרוב לא שומעים את הציבור, ולכן רצוי שהשאלות יבואו בסוף השיעור.

בחוברת שערי יצחק זו, הכנסנו את השאלות שנשאלו בסוף, כל דבר במקומו, כולל תשובות לשאלות שהגיעו אחרי גמר השיעור.

שאלה מהקהל: מותר להשתמש בשם המפורש?

תשובת מרן שליט"א: אסתר השתמשה בו לשם שמים, להינצל מן העבירה. אסור להשתמש בשם המפורש סתם, ועל זה שנינו במס' אבות, דאשתמש בתגא חלף. רק לשם מצוה או הצלה, לא לשם תועלת עצמית, בכדי להציל את עם ישראל להינצל מהעבירה.

שאלה מהקהל: אם כן שהרב יגמור את ליבר-המן ע"י שם המפורש?

תשובת מרן שליט"א: ישנם רשעים שקשה להתעסק איתם. זאת טומאה גדולה, וסכנה גדולה. קליפה קשה.

המקום ברוך הוא ישמור עמו ונחלתו, ויטיב אחריתו מראשיתו, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

***

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור. פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

שובו
בנים
שובבי"ם